

V Československu jich bylo vydáno větší množství v letech 1919 až 1975. Podobně jako v předchozím případě byly na nich vytištěny nejprve známky výplatní, později doplatní (resp. originální známky vycházející z obrazu doplatních známek). I tyto celiny byly při použití rozděleny na několik dílů (pro plátce, příjemce a pro pošty, které peníze vybraly a vyplatily).

Další druhy celin

Ve světě byly vydány ještě četné další druhy celin. Všechny nemůžeme vyjmenovat a popsat. Pro sběratele představují poštovní celiny velmi zajímavé pole působnosti.

Ve své době oblíbeným druhem poštovních celin, který ale československá pošta nikdy nevydala, byly **novinové pásky**. Ty sloužily k posílání novin a časopisů. Páskou s natištěnou známkou a napsanou nebo natištěnou adresou příjemce se přelepovaly noviny posílané poštou. Díky tomu byla většina novinových pásek při doručení přetržena a mnohé skončily spolu s novinami v koši na papír nebo v kamnech.

Soukromé celiny

Tímto poněkud nepřesným termínem se označují celiny, které na objednávku organizace nebo firmy pořídila státní tiskárna známek a celin. Takové celiny bylo možné objednávat při splnění daných podmínek (zejména minimálního nákladu) za „starého Rakouska“ (do roku 1918) a podobný charakter má protektorátní celina sociální pojišťovny z roku 1940. Na rakouských soukromých celinách byly někdy natištěny kombinace různých známek odpovídající rozmanitým poštovním tarifům. Vznik mnoha z nich byl ovlivněn filatelisty.

Přitisky na poštovních celinách

Na poštovních celinách – zejména na dopisnicích a obálkách – najdeme někdy texty nebo ilustrace přitiskuté dodatečně. Pro přitisky dokonce vycházejí v České republice a na Slovensku speciální dopisnice.

Přitisky filatelisté nejčastěji rozlišují podle toho, jestli byly pořízeny poštou, resp. jejím specializovaným pracovištěm k vlastní propagaci (dopisnice POSTFILA k účasti na filatelistických akcích, dopisnice k výstavám v Poštovním muzeu), nebo jestli vznikly na soukromou objednávku. V druhém případě nehraje roli, jestli důvodem pro pořízení přitisku byla filatelistická výstava, výročí nebo jiná akce ani kým byl přitisk pořízen. Obvykle není zcela jasné, v jakém nákladu byly takové soukromé přitisky pořízeny a co všechno vlastně bylo vytištěno. Přesto existují sběratelé soukromých přitisků, kteří jsou za ně ochotni zaplatit často nemalé částky, i katalogové seznamy těchto přitisků. Ve filatelistických exponátech se však soukromé přitisky neuplatní.

Dopisnice s přitiskem ke znovuotevření Poštovního muzea v Praze v roce 2003 (na dopisnici České pošty určené pro přitisky).

Mezinárodní odpovědky

JDE O SPECIÁLNÍ DRUH POŠTOVNÍCH CENIN, který měl umožnit „předplatit“ si odpověď na dopis ze zahraničí či podobně, jako se ve vnitřním styku může poslat v dopise známka na odpověď. O jejich zavedení rozhodl kongres Světové poštovní unie (UPU) v Římě v roce 1906, první byly vydány o rok později. Všechny odpovědky jsou tištěny podle zadání UPU ve Švýcarsku. Časem se jejich obraz několikrát změnil. Jednotlivé vzory se označují podle kongresů UPU, které je schválily.

Britská novinová páska z konce 19. století.

Mezinárodní odpovědka – používají se také zkratky z francouzštiny **CRI** (Coupon réponse international) nebo z angličtiny **IRC** (International reply coupon) – je lístek tenčího papíru, potištěný oboustranně v souladu se schválenými vzory. Při prodeji je odpovědka orazítkována poštou, která ji prodala. Do ciziny je možné odpovědku poslat v dopise. Adresát ji pak na poště vymění za známky odpovídající výplatnému za dopis prvního váhového stupně do ciziny. Přitom pošta odpovědku orazítkuje podruhé a poté ji pošle k mezinárodnímu zúčtování. Mezi filatelisty se proto nejčastěji vyskytují odpovědky s jedním razítkem, tedy ty, které nebyly předloženy k výměně za známky.

Na našem území platily nejprve mezinárodní odpovědky rakouské. První československá byla vydána v roce 1925 (předtím fungovala jen výměna zahraničních odpovědek za známky). Na odpovědkách bylo vytištěno jméno země francouzsky a česky (TCHÉCOSLOVAQUIE – ČESKOSLOVENSKO) a prodejní cena. Na přední straně byl v těchto jazycích také text vysvětlující funkci odpovědky. Text v dalších jazycích byl na zadní straně.

Prodej mezinárodních odpovědek byl v Československu ukončen 1. 7. 1949 a obnoven byl až 1. 5. 1992. V období mezi tím bylo jen možné vyměňovat zahraniční odpovědky za československé známky. Současné mezinárodní odpovědky mají již jednotnou univerzální podobu. Není na nich vytištěno ani jméno země, ani prodejní cena (tyto údaje mohou být natištěny dodatečně). Text na přední straně je pouze francouzský. Často se jen podle razítka pozná, kde byla odpovědka koupena.

Většinu uplatnění mezinárodních odpovědek brání cenová politika. Zatímco při nákupu zaplatí zájemce za mezinárodní odpovědku u nás v současné době 40 Kč, při výměně odpovědky ze zahraničí dostane známku za pouhých 9 Kč.

Mezinárodní odpovědky z Velké Británie a ze Spolkové republiky Německo různých vzorů.

Celistvosti

TO JE DALŠÍ TERMÍN, který filatelistům připadá samozřejmý, laikům a začátečníkům ale většinou nic neříká. Přitom jde o souhrnné označení pro všechny obálky, pohlednice, celiny nebo poštovní formuláře s nalepenými známkami nebo s razítky, kterými je dokumentován poštovní provoz. Celistvostí je tedy téměř nepřeberné množství. Na dalších stránkách si ukážeme, co všechno může filatelisty na celistvostech zajímat.

Celistvost

je obálka, lístek, pohlednice, celina, poštovní průvodka (nebo její část) nebo jiný poštovní formulář, na němž je nalepenou poštovní známkou nebo poštovním razítkem (razítky) dokumentován poštovní výkon.

Už slovo celistvost navozuje, že ze zajímavých celistvostí bychom neměli známky vystříhovat nebo odlepovat. Předtím, než se rozhodneme z „obyčejné“ obálky vystříhnout známku a odlepit si ji do sbírky, bychom měli pečlivě zvážit, jestli obálka jako celek není zajímavá něčím, proč bychom si ji měli raději schovat celou – jako celistvost. Sbírání celistvostí je – bohužel – náročnější na prostor než sbírání samotných známek. Bez celistvostí se však dnes neobejde žádná pokročilejší filatelistická sbírka, natož exponát. I ten, kdo se rozhodne zaměřit svou pozornost jen na známky určité země nebo jen některého období nebo emise, bude potřebovat celistvosti k dokumentaci jejich poštovního použití. Při probírání i obyčejných celistvostí před jejich rozstříháním platí staré známé přísloví „dvakrát měř, jednou řež“. Nad každou z nich bychom se měli zamyslet: Je v dobrém stavu (nezmačkaná, nepošpiněná, nepotrhaná)? Jsou na ní zajímavé známky (méně běžné emise nebo hodnoty, provizoria)? Jsou na ní čitelná a zajímavá razítka (propagační, příležitost-

ná)? Jsou na ní zajímavé poštovní nálepky? Jsou na ní poštovní rukopisné poznámky dokládající dopravu zásilky? V případě kladné odpovědi na některou z otázek raději nechejte nůžky stranou.

Slabou útechou může být konstatování, že snad každý sběratel někdy zničil celistvosti, které momentálně považoval za nezajímavé, a dal přednost vystřížení a odlepení hezkých známek. Tak skončily třeba četné smíšené frankatury rakouských a prvních československých známek na výstřižcích z průvodek, dopisy z doby československé měnové reformy (1953) nebo doklady z doby rozdělení Československa v roce 1993 (a jistě i mnohé další).